

Verslag netwerkdag Landelijk Netwerk Taal | 28 september 2017 Domstad Utrecht

Plenaire lezingen

Opening

| Joanneke Prenger

Namens [de stuurgroep](#) van het Landelijk Netwerk Taal opende Joanneke Prenger de netwerkdag, onder andere met enkele mededelingen:

- Oproep aan leden van het netwerk om zich aan te melden voor Curriculum.nu. Zie ook het filmpje van [Curriculum.nu](#)
- De [Curriculumspiegel 2017](#) is verschenen. De Curriculumspiegel biedt een overzicht van en inzicht in de belangrijkste curriculaire ontwikkelingen, knelpunten en uitdagingen rond vakken en generieke inhoudelijke thema's. Met de Curriculumspiegel wil SLO iedereen die vanuit praktijk, beleid, wetenschap en maatschappij een steentje bijdraagt aan goed onderwijs in Nederland een spiegel voorhouden. Voor leden van het LNT zijn vooral hoofdstuk 8 over het schoolvak Nederlands en hoofdstuk 4 over curriculum en toetsing relevant. In het traject tot het herzien van de opleiding tot taalcoördinator worden nu snelle stappen gezet, Tijdens de lunch worden opleiders daarover bijgepraat.
- Data komende netwerkdagen:

5 april 2018	netwerkdag voor taalcoördinatoren
12 april 2018	netwerkdag taalspecialisten
27 september 2018	gezamenlijke netwerkdag taalcoördinatoren en taalspecialisten

Plenaire lezingen

Begrijpend lezen voorbij de methodes

| Anneke Smits

'Wat is er toch met ons leesonderwijs aan de hand?,' verzuchtte Anneke Smits aan het begin van een inspirerende lezing over het onderwijs in begrijpend lezen op de basisschool. Ze nam ons mee in haar betoog over het effect van begrijpend leesmethodes: dat is er nauwelijks. Is het proces van leren begrijpend te lezen misschien net zo complex als de taalontwikkeling zelf of is het mogelijk leerlingen trucjes te leren? Ja, het is een complex proces, en daarom moet het plaatsvinden in een rijke context, met veel input, net als bij de taalontwikkeling. Het grootste probleem van het begrijpend leesonderwijs is dat er geen rijke contexten worden gecreëerd voor leerlingen. Net als wijzelf zijn leerlingen geen woordenboeken waar je even een nieuw item in kunt plaatsen, zo werkt het brein niet. Om het brein te stimuleren moeilijke nieuwe woorden te onthouden, moet je langer werken aan een bepaald onderwerp, daar verschillende teksten over lezen, daar verschillende opdrachten in doen. Kortom: je moet de leerlingen meer context aanbieden.

Verder vergeleek Anneke het toetsen van begrijpend leesvaardigheid met het schieten van pijltjes op een grote bol. Door zo'n pijltje af te schieten, hopen we te achterhalen of leerlingen op het precieze punt waar dat pijltje terecht komt een probleem met begrijpend lezen hebben. In het onderwijs zijn we ons veel te veel op die pijltjes gaan richten, terwijl we ons zouden moeten richten op de gehele bol. Zorg dat die stevig en sterk genoeg is, dan hoeft je je om die pijltjes niet druk te maken!

- Download [de presentatie](#)
- Lees [de onderwijsblog](#) van Anneke Smits en Erna van Koeven

Via creatief schrijven naar verhaalwijsheid: de wetenschappelijke stand van zaken

| Emy Koopman

Emy Koopman onthulde ons dat ze ooit al de Zilveren Griffel won, in groep 6 op de basisschool in Haren ... Dat was (en is) voor haar een persoonlijke inspiratiebron, maar eigenlijk bleef het op school vaak bij die ene tekst per jaar. Dit is een gemiste kans, want het zelf schrijven van verhalen kan voor leerlingen enorm inspirerend en verrijkend zijn. Dit blijkt ook het succesverhaal van De Schoolschrijver, geïnitieerd door Annemiek Neeffjes. Emy betoogde dan ook dat er meer ruimte zou moeten zijn voor creatief schrijven in het onderwijs, zodat kinderen zelf aan de slag kunnen gaan met literaire technieken. Dat dit effect kan hebben op het lezen bleek uit de wetenschappelijke bronnen die zij in haar onderzoeksrapport 'Zo fijn dat het niet fout kan zijn' beschrijft.

- Download [de presentatie](#)
- Download de publicatie [Kwestie van lezen deel 13. Lezen en creatief schrijven combineren op de basisschool](#)
- Download [het onderzoeksrapport](#) naar de invloed van (re)creatief schrijven op lezen.
- Bekijk de site van [De Schoolschrijver](#)
- Bekijk de site [Taal domeinen in Samenhang](#) waar ook inspiratie te vinden is voor het verbinden van het lees- met het schrijfonderwijs.

Subplenaire lezingen

Het potentieel van productieve interactie: succesvol taal leren vanaf het prille begin

| Carolien Frijns

Jonge kinderen met een etnische minderheidsachtergrond, zoals Turkse kleuters die in Vlaanderen of Nederland opgroeien, leren heel vlug nieuwe woorden zodra ze veel taal horen. Niet elk type gesprek is daarvoor echter even succesvol. In haar (interactieve) lezing over haar promotieonderzoek demonstreerde Carolien Frijns hoe productieve en niet-productieve interactievormen in de klas van elkaar verschillen en wat het effect van die verschillende interactievormen op het taalleren van de kinderen is. Productieve interactie, waarin kinderen veel ruimte wordt geboden om eigen ideeën in te brengen, bleek te correleren met een sterkere tweedetaalverwerving dan non-productieve interactie, waarin de leerkracht vooral op zoek is naar het juiste antwoord. Frijns' onderzoek toonde tevens aan dat ook kinderen die verderop in de klas bijvoorbeeld zitten te tekenen nieuwe woorden leren doordat ze het gesprek tussen de leerkracht en de andere leerlingen kunnen afluisteren. Frijns pleitte dan ook voor het creëren van afluisterplekjes. Haar lezing was een pleidooi voor het omarmen van de meertaligheid van de kinderen.

- Download [de presentatie](#)

- Download het artikel [Wie heeft er een cecik?](#) Over het omarmen van meertaligheid op school (Frijns, in COV Basis 3, oktober 2015)
- Download het artikel [Opnieuw ten strijde](#) (Jaspaert, in COV Basis 9, november 2013)
- Bekijk [het filmpje](#) van de PhDCup: een korte samenvatting van het onderzoek van Carolien Frijns
- Bekijk de website van het [Centrum Taal & Onderwijs](#)
- Bekijk het nieuwe boek [Taal leren. Van kleuters tot volwassenen](#) van Jaspaert en Frijns

Beter schrijfonderwijs!

| Eline Seinhorst en Eric Besselink

Binnen een leernetwerk over schrijfonderwijs zijn aan de Iselinge Hogeschool in Doetinchem de afgelopen jaren twee nieuwe multimediale onderwijspakketten ontwikkeld voor het geven van onderwijs in schrijfvaardigheid op de basisschool: 'Mijn Pen Heeft iets te Vertellen', gericht op het schrijven van verhalende teksten, en 'Ik vind iets, en jij...?', gericht op het schrijven van betogen. Uitgangspunten van deze lessenseries zijn genredidactiek en observerend leren. Observerend leren biedt de mogelijkheid om het leren van/over schrijven en tekstproductie van elkaar los te koppelen, wat de cognitieve belasting bij het leren schrijven vermindert. Bij de lespakketten wordt gebruik gemaakt van peermodeling, door middel van filmpjes waarin leerlingen hardop denkend vertellen hoe ze een schrijfprobleem aanpakken. Deze filmpjes bieden aanknopingspunten om met leerlingen te praten over aspecten van schrijfvaardigheid en laten voorbeelden zien hoe je een schrijftaak (of een bepaald aspect hiervan) kunt aanpakken. De lespakketten en filmpjes zijn gratis te downloaden!

- Download [de presentatie](#)
- Download de opbrengsten uit het Leernetwerk [Schrijven kun je leren](#) (lespakketten, filmpjes, boeken).

Woordfrequentielijsten, wat kun je daarmee in het onderwijs?

| Anne Vermeer

Op veel scholen is woordenschatonderwijs een speerpunt vanwege het belang van woordenschat om onderwijs goed te kunnen volgen. Na het schetsen van de context over woordenschatonderwijs en selectiecriteria voor het kiezen van geschikte doelwoorden, heeft Anne Vermeer de gebruiksmogelijkheden van enkele woordfrequentielijsten besproken, waaronder DigiWAK en BasiLex. Woordfrequentielijsten kunnen worden ingezet bij het zoeken van geschikte doelwoorden voor een les. Ze kunnen ook een hulpmiddel zijn bij het bepalen van de moeilijkheidsgraad van een verhaal of tekst voor een bepaalde groep leerlingen. In deze lezing hebben we gezien hoe je de tekstmoeilijkheid automatisch kunt bepalen met een daarvoor bestemde tool. Daarnaast zagen we hoe woordfrequentielijsten kunnen worden gebruikt voor het schatten van iemands woordenschatomvang, en hoe je dat kunt inzetten in het onderwijs.

- Download [de presentatie](#)
- [Streeflijst Kleuters voor zesjarigen](#) (Schrooten/Vermeer)
- [WAK](#)
- [Basilex](#)
- [Measure of Lexical Richness](#)

En nu in rekentaal! Talige ondersteuning in de taalzwakke rekenklas

| Jantien Smit

'Wat is het fijn om met taalmensen eens over dit onderwerp door te kunnen praten' zei Jantien Smit na haar presentatie over het ontwikkelen van 'rekentaal'. Jantien liet de deelnemers zien dat doelgerichte interactie en expliciete aandacht nodig is om rekentaalontwikkeling bij leerlingen mogelijk te maken. Ze vertelde hoe je de talige ontwikkeling kunt ondersteunen die nodig is om lijngrafieken te beschrijven en te interpreteren. Deze didactische aanpak waarin scaffolding-strategieën de kern vormen, helpt leraren om leerlingen te ondersteunen bij het verwerven van rekentaal.

- Download [de presentatie](#)
- Bekijk de site [Taalgerichte rekenlessen geven](#) waarop ook een filmpje te zien is en artikelen te downloaden zijn.

Workshops

Taal zonder een lees- en taalmethode kan dat eigenlijk wel?

| Gerri Koster

Gerri Koster liet zien hoe leerkrachten zelf een beredeneerd aanbod voor taal - zonder gebruik van een methode - kunnen ontwerpen. Ontwikkelingsgericht onderwijs koppelt (taal)activiteiten aan thema's en aan spel, waardoor een rijke inhoud en een samenhangend betekenisvol aanbod ontstaat. De leerkracht bouwt het thema zelf op, vaak met subthema's om een onderwerp te verbreden en/of verdiepen. Het doel van het integreren van taaldoelen in een thema is tweeledig: de kinderen leren taal en vakinhoud. In deze voordracht hebben we kennis gemaakt met verschillende aspecten van ontwikkelingsgericht onderwijs en de rol van de leerkracht als ontwerper en uitvoerder.

- Download [de presentatie](#)
- Bekijk het boek [Thema's en taal](#) (Pompert en Koster, 2017)

Functioneel toepassen van leesstrategieën bij het voeren van literaire gesprekken

| Gertrud Cornelissen

Leerlingen uit het basisonderwijs die deelnemen aan literaire gesprekken ontwikkelen zich in het verwoorden van hun belevingen, interpretaties en beoordelingen. Ze gaan meer en meer verschillende soorten vragen stellen, ze maken mindmaps ter oriëntering op het boek dat ze met de hele klas gaan lezen en na afloop om hun lees- en gesprekservaringen te ordenen. De zes literaire gesprekken over een boek zijn opgebouwd volgens een vast stramien, met als uitgangspunt de opmerkingen die de lezers tijdens het lezen maken over hun eigen leeservaringen.

In de workshop ondervonden de deelnemers zelf hoe het is om een tekst te lezen en hier vragen bij te stellen. Het blijkt dat de tekst geschikt moet zijn (er moet voldoende aanleiding zijn om vragen te stellen), maar het is ook belangrijk dat de leerkracht de vragen van lezers clustert en hierop doorvraagt.

De presentatie van Gertrud gaf inzicht in de opzet en waarde van literaire gesprekken, vaardigheden om deze gesprekken uit te voeren en de plaats van deze gesprekken in het leesonderwijs.

Het werd duidelijk dat het mogelijk is om leesstrategieën niet meer aan te leren via begrijpend leesmethodes. In plaats daarvan kunnen begrijpend lezen en andere leesvaardigheden op een motiverende manier ontwikkeld worden door samen met leerlingen een viertal jeugdboeken per schooljaar te lezen en die met elkaar te bespreken. Door de betrokkenheid bij de tekst en het inleven in het verhaal gaan leerlingen impliciet leesstrategieën toepassen. Bijvoorbeeld voorspellen: waar zou de tekst over gaan; of tijdens het lezen: wat weet ik er al van? Deze strategieën worden vanzelf toegepast als leerlingen vragen mogen stellen over de tekst. Wanneer er later over gesproken wordt in de groep, komen de antwoorden op dergelijke vragen vanzelf aan bod. Het is ook mogelijk om na het bespreken van de vragen van de leerlingen de leesstrategieën expliciet te benoemen en het nut ervan te laten ervaren.

- Download de [presentatie](#)
- Download [de uitgewerkte lessenserie](#) van Gertrud Cornelissen.

Wat nemen we mee?

Aan het eind van de dag hebben we onder de deelnemers tien (!) exemplaren verloot van het boek 'Schrijven kun je leren'. Dank Eric! Heb je niet gewonnen? Je kunt het boek dus ook [downloaden](#)! Andere prijzen waren een exemplaar van [Thema's en taal](#), met dank aan Gerri, en het boek [Inspirators voor de toekomst](#) van SLO.